

EL PAIS

QUADERN.

El camí de la poesia valenciana dels setanta fins ara

Quaranta anys després dels llibres de Joan Navarro i Salvador Jàfer, i de l'antologia 'Carn Fresca', el mapa líric és fecund en pluralitat de propostes

FRANCESC CALAFAT | València | 22 ABR 2014 - 19:26 CEST

1

Archivado en: Valenciano Poesía Idiomas Comunidad Valenciana Lengua Literatura España Cultura

Els poetes Salvador Jàfer (esquerra) i Joan Navarro. / JESÚS CÍSCAR

El 1974 es van publicar *Grills esmolen ganivets a trenc de por*, de Joan Navarro, i *L'esmoreïda estela de la platja*, de Salvador Jàfer, guanyador i finalista respectivament del premi Vicent Andrés Estellés de l'any anterior. Tots dos havien estat escollits per Amadeu Fabregat en la segona part de *Carn fresca*, editada aquell mateix any, en què presentava els nous poetes valencians que hissaven la modernitat poètica i representaven el futur. L'antologia de Fabregat era radiografia del moment líric, però

covava un afany incendiari de jubilar el realisme, perquè, en el seu parer, la retòrica era envellida, ja que considerava la seua combativitat massa primària i era poc sensible a les fortors estètiques i vitals dels corrents més abismals que planaven sobre el present. Els poetes joves alimentaven aquella foguera: "salvat ha fet un foc d'estelles dins la gola del llop", dirà Joan Navarro. Els poetes joves marcaven el territori, anhelaven dir la seua, i transformar alhora les coses, bastir una literatura no de resistència, sinó de cultura, de cultura plena, però des de l'impuls primigeni de la poesia més profunda. La poesia no era només un mitjà de combat, era el combat mateix, perquè per als poetes dels setanta, que fugen del realisme més desnerit, la poesia ho era tot i tot ho era la poesia. Per això, sovint el seu vers és irat i de xoc, però també d'afanys i de somnis.

Els poemes de Joan Navarro i de Salvador Jàfer sorprengueren per la ràbia i les convulsions que hi campaven; un univers que s'alimentava d'una imaginació irracional, generada, si no m'erre molt, per un còctel explosiu que barrejava Rimbaud, Salvat i bona dosi de surrealisme, tot adobat amb gotes del deliri de la psicodèlica. Joan Navarro transforma el món de la infantesa en un conjunt de visions cafides de por i violència, d'un món en descomposició que col·lideix amb el desig de clausurar-lo i d'alliberament: "tots volien treure-li / els ulls per eixugar-li per sempre les llàgrimes, i ell quiet / voldria tenir ales als ulls, al ventre —palau de navilis— / a la cua; llavors seria una àliga enorme, bella bèstia". En Salvador Jàfer, en canvi, el vers és més expansiu i travessa el llibre una aura infantil i màgica i una sensualitat a flor de pell. La ritualitat amera la nocturnitat lírica que cerca la immolació per a transfigurar la realitat en un seguit de desitjos i somnis infinits i impossibles: "Tant de bo si poguéssim ser / natzarens de cabell llarg, òliba encesa del capvespre!, xuclaríem / l'oli dels campanars del somni, òliba / encesa, xuclaríem l'esperit del foc / mai no tastat per astres ni dimonis".

L'estètica de Joan Navarro i la de Salvador Jàfer no van ser exclusives, però sí que representaren una tendència, una obsessió per explorar al màxim el llenguatge i tota mena de transgressions literàries (llibertat de puntuació, indagació al màxim de les

Els poemes de Navarro i de Jàfer sorprengueren per

possibilitats de les imatges i de les visions, el poema en prosa...), però també de la resta. Com ja hem dit, sempre des l'obsessió més pura per la literatura més rigorosa. Amb la resta dels components més agosarats de *Carn fresca* (Josep Lluís Bonet, Josep Piera i Rafael Ventura-Melià) i la incorporació de poetes nous, com ara Jaume Pérez Montaner, Marc Granell, Pere Bessó, Andreu Morell, Manuel Rodríguez Castelló..., el ventall líric s'eixamplà amb camins nous (com ara, una reducció de la foscor en alguns casos i dels excessos, el vers breu i una reticència expressiva més intensa...) i oferí una imatge de la lírica valenciana d'una riquesa i potencialitat creixents. De fet, el panorama de la poesia durant dècades fou pletòric, amb una nòmina de poetes important.

la ràbia i les convulsions que hi campaven

Què resta de tot allò? El clima d'època i l'hissament de la convulsió, de segur que es troben en el bagul del temps, però la tirada per la poesia estricta, pel domini de l'ofici i el coneixement de la tradició i la necessitat de traduir poetes forans han marcat els punts fonamentals de la discussió. Òbviament aquestes realitats i aspiracions no són només *copyright* exclusiu seu, però no se'ls pot negar l'encoratjament inicial. Les promocions posteriors sorgiren en bona part a l'ombra de la força dels setanta, amb noves orientacions, però també alguns poetes hi van ser més crítics, al mateix temps que foren receptius a la vivència, però ja no presentada com una experiència directa, sinó com a representada; el jo és ara una *màscara*, com es deia llavors. Ara, els personatges poètics, clàssics o no, són un transvasament de les idees del creador, en són el correlat objectiu. El poema esdevé un conglomerat d'informació diversa que cohesiona el text i que hi aporta un "plurisignificat", que pot estar compost de materials reals, històrics, poètics, literaris... que, si el lector vol comprendre totalment, haurà de desxifrar-ho minuciosament.

Siga com siga, el mapa líric actual és fecund en pluralitat d'idees. Joan Navarro ha estat un dels pocs poetes que ha avançat cap a l'hermetisme, un univers compacte, preciosista, però sobri, a força de frases nominatives i juxtaposicions, per a incidir en la dimensió espiritual i imaginativa de ser humà. Salvador Jàfer, amb el temps, accentua la respiració religiosa i aireja una mica els seus versos. Els continuadors de la primacia del llenguatge derivada dels anys setanta són Jaume Pérez Montaner, Pere Bessó, Manuel Rodríguez-Castelló, Josep Ballester, parcialment Ramon Guillem i Lluís Roda, Josep Ribera, Josep Manuel Esteve o Rubén Luzón. En una línia d'aires simbolistes, però amb tirada cap a la reticència expressiva i amb una evolució envers la densitat de la reflexió, hi ha Isidre Martínez Marzo, Anna Montero i Vicent Alonso. Ben a prop, pel costat meditatiu, trobem Teresa Pascual. En les esferes de la metafísica sorgeix Marc Granell, amb tirada cap a l'expressionisme més descarnat, i Antoni Ferrer, poeta de profund alé religiós. En l'orientació figurativa continuen tenint una forta influència Gaspar Jaén i Urban i Enric Sòria, i en què també es poden situar Josep Lluís Roig, Vicent Berenguer Berenguer, Alexandre Navarro, Antoni Gómez i Maria Josep Escrivà, amb tirada a la impressió pura. Entre els més joves destaquen amb força Isabel Garcia Canet, Àngels Gregori i Ivan Brull.

El ventall líric s'eixamplà amb camins nous i oferí una imatge d'una riquesa i potencialitat creixents

Com que en els darrers anys la situació social i econòmica del país s'ha embrutat molt, els poetes, siguen de la tendència que siguen, han enviat part dels seus dards lírics a afers problemàtics. D'altra banda, com que el gènere ha passat a la condició d'invisible, han estimulat els recitals públics i una atenció enorme a l'oralitat i a una aparent simplicitat.

Encara que el panorama poètic viu moments molt marejats per les dificultats editorials i la invisibilitat, la vitalitat del gènere i les aportacions fetes dels anys setanta són un llegat extraordinari per al futur més immediat.